

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Kielce, dnia 8 kwietnia 2021 r.

Poz. 1437

UCHWAŁA NR 159/XX/2021 RADY GMINY SMYKÓW

z dnia 30 marca 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Smyków na lata 2020 - 2023”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 713) oraz art. 87 ust. 3 i 4, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 poz. 282, ze zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Świętokrzyskiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Rada Gminy Smyków uchwala

§ 1. Przyjąć do realizacji „Gminny Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Smyków na lata 2020 - 2023” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Smyków.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy
Smyków

Danuta Jarek

Załącznik nr 1 do uchwały
Nr 159/XX/2021 Rady Gminy Smyków
z dnia 30 marca 2021

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SMYKÓW NA LATA 2020 – 2023

SMYKÓW
2020

ZLECENIODAWCA:

Gmina Smyków
26-212 Smyków
Smyków 91
tel. (+48 41) 373-91-81
e-mail: sekretariat@smykow.pl
www.smykow.pl

WYKONAWCA:

RELIKT
Pracownia Archeologiczna

Judyta Nawrot-Bukowiec
ul. Armii Krajowej 2/3
39-100 Ropczyce
tel. 783 798 165
e-mail: reliktarcheologia@gmail.com
www.relikarcheologia.pl

Autor opracowania:

Judyta Nawrot-Bukowiec

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	5
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	5
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	13
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym	13
4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.....	14
4.1.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.....	15
4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	15
4.1.4 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	16
4.1.5 Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo.....	17
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	17
4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego.....	17
4.2.2 Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2015-2020.....	18
4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego	18
4.2.4 Strategia Rozwoju Powiatu Koneckiego do roku 2020.....	18
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	19
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	19
5.1.1 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Smyków.....	19
5.1.2 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego.....	20
5.1.3 Strategia Rozwoju Gminy Smyków na lata 2015 - 2022	21
5.1.4 Program Rewitalizacji Gminy Smyków na lata 2016-2023.....	22
5.2 Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Smyków	23
5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy	23
5.2.2 Zarys historii obszaru.....	24
5.2.3 Krajobraz kulturowy gminy	24
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	27
5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	28
5.3.2 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	28
5.3.3 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	29
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	30
5.5 Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków.....	32
5.6 Dziedzictwo niematerialne.....	35
5.7 Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy	35
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	36

6.1 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy	36
6.2 Analiza szans i zagrożeń	37
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	38
7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami.....	39
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	41
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	42
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	42
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	51

1. WSTĘP

Przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Smyków (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. GPOnZ określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Wójta, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Gminy. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Wójt przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania określonych w nim zadań.

Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów (Priorytet I: Ochrona i świadome kształtowanie dziedzictwa kulturowego, Priorytet II: Badania i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej oraz Priorytet III: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy w oparciu o dziedzictwo kulturowe i wartości krajobrazowe i przyrodnicze). Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania Programu. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym IX rozdziale opisano realizację i finansowanie przez Gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282, ze zm.) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydenta miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 cyt. wyżej ustawy).
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (ust. 3 cyt. wyżej ustawy).
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym (ust. 4 cyt. wyżej ustawy).
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

➤ **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (*j. t. Dz. U. z 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.*) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (*j. t. Dz. U. z 2020, poz. 282, ze zm.*), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: "Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska".

Art. 5: "Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury".

Art. 6: "1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania: 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi,

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej".

Art 7: "Formami i sposobami ochrony zabytków są:

1) wpis do rejestru zabytków,

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

3) utworzenie parku kulturowego,

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego".

Art. 16: "1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

1a. Rada gminy ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenie, a także w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy jednak niż 21 dni od dnia ogłoszenia.

2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.

3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.

4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.

5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.

6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Art. 17: "1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;

2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;

3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną

porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;

3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;

4) składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: 1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20: Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: "1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

7. Ewidencje, o których mowa w ust. 1, 2, 4 i 6, mogą zawierać dane osobowe obejmujące: 1) imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby właściciela lub użytkownika zabytku; 2) imię, nazwisko i podpis autora karty ewidencyjnej lub adresowej lub imię i nazwisko osoby, która wypełniła kartę ewidencyjną; 3) imię i nazwisko lub nazwę wykonawcy prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich lub badań archeologicznych przy zabytku.

Art. 89: Organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Art. 107a. "1. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,

2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,

3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości – podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, którego właściciel lub posiadacz obowiązany był powiadomić.

Art. 107c. "1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, któremu uniemożliwiono lub utrudniono dostęp do zabytku.

➤ **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (*j. t. Dz. U. z 2020, poz. 713*), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki

nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (j. t. Dz. U. z 2020, poz. 293, ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (j. t. Dz. U. z 2020, poz. 148, ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (j. t. Dz. U. z 2020, poz. 1219). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisany do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (j. t. Dz. U. z 2020, poz. 55, ze zm.). Reguluje część w/w zasad, oraz definiuje pomniki przyrody, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, określa kompetencje dotyczące pielęgnacji i wycinki drzew i krzewów na terenach objętych ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (j. t. Dz. U. z 2020, poz. 65, ze zm.). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:
 - art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (j. t. Dz. U. z 2020, poz. 194). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na

upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (*j. t. Dz. U. z 2020, poz. 1057*). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (*j. t. Dz. U. z 2019, poz. 917*). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- 1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzenie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (*j. t. Dz. U. z 2019, poz. 1479*). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego.

Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (*j. t. Dz. U. z 2020, poz. 164*).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1721*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1886*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*Dz. U. z 2017 r. poz. 928*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2017 r. poz. 1674*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014 r. poz. 110*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004 r., poz. 259*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004 r., poz. 2153*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, poz. 510*).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Smyków zgodny jest z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się *Program* połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022¹

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Krajowy Program Opieki nad Zabytkami. Dokument ten obejmuje lata 2019-2022. Został on przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

W ramach programu będą realizowane następujące cele:

Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działań 1.1: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.

Zadania:

- ✓ szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
- ✓ merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- ✓ konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 1.2: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Zadania:

- ✓ wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- ✓ ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- ✓ wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
- ✓ powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunki działań 2.1: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

- ✓ upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działań 2.2: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

- ✓ podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości kulturowego.

Kierunki działań 3.1: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.

- ✓ kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 3.2: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

¹ Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 r.

- ✓ program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.1.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013² oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020³

Drugim ważnym dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego, funkcjonującym na poziomie kraju, jest Narodowa strategia rozwoju kultury z uzupełnieniem na lata 2004-2020. Określa ona działania konieczne do zrealizowania w regionie. Podkreśla przy tym ważność działań na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce. Główne założenia Strategii związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, to m.in.: działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów dzięki wykorzystaniu przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związanego z ochroną i zachowaniem zabytków.

jednym z instrumentów, za pomocą których realizowane są wspomniane cele Strategii jest "Narodowy Program Kultury. Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020". Podstawą do jego sformułowania jest uznanie dziedzictwa kulturowego za wartość mającą wpływ na rozwój i upowszechnienie kultury, a także za potencjał regionów służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego" określa działania w sferze ochrony zabytków, m.in.: przygotowanie skutecznego systemu prawnego-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami; podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa; poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej; intensyfikacja ochrony; upowszechnienie dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne rekreacyjne i inne cele społeczne; zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020⁴

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe.

W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego Priorytet 4.1 „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań takie jak:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

²Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013, Ministerstwo Kultury.

³Uzupełnienie narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004 – 2020, Ministerstwo Kultury, Warszawa 2005

⁴Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 26 marca 2013 r., Warszawa 2013 r.

4.1.4 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030⁵

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

⁵Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

4.1.5 Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo⁶

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Wskazuje ona strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego:

Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem,

Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego.

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania:

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych,

Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych;

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych,

Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy:

Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych,

Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

W Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami będą uwzględnione działania zawarte w tych dokumentach pośrednio lub bezpośrednio i wpłyną one na wybór zadań, które staną się środkiem do realizacji złożenia programowych Gminy Smyków w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r. została przyjęta uchwałą nr XXXIII/589/13 przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego dnia 16 lipca 2013 r. Jest to trzeci zaktualizowany dokument w tym zakresie. Jest to nadrzędny dokument określający sześć celów strategicznych i główne kierunki rozwoju regionu, wizję oraz misję województwa świętokrzyskiego.

W strategii omówiono zagadnienie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego województwa. Uznano, że województwo świętokrzyskie posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, które wpływają na pozytywny wizerunek regionu i stanowi podstawę oferty turystycznej regionu.

W dokumencie przedstawiono cele i zadania. Poniżej wskazano tylko te, które są związane z ochroną zabytków:

Cel strategiczny 2. Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu.

Kierunek 2.4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego - czyli rynkowa gra zespołowa:

- ✓ rozbudowę i modernizację infrastruktury turystycznej oraz wzmacnianie potencjału turystycznego regionu;
- ✓ wsparcie władz samorządowych w zakresie promocji regionu, wykorzystującej zróżnicowane kanały dotarcia do potencjalnego klienta;
- ✓ dalszy rozwój turystyki wydacie wykorzystującej bogate dziedzictwo kulturowe regionu (m.in. turystyki kulturowej, edukacyjnej, geologicznej, rodzinnej, sportowej, wypoczynkowej, alternatywnej tzw. „zielonej turystyki”);

⁶Strategia Rozwoju Kraju 2020, dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., Warszawa 2012 r.

- ✓ konsekwentny rozwój specjalności w zakresie turystyki zdrowotnej (uzdrowiskowej, rehabilitacyjnej, profilaktycznej, rewitalizacyjnej i geriatrycznej);
- ✓ wspieranie szkoleń zmierzających do wzrostu standardu świadczonych usług turystycznych.

Cel strategiczny 3: Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki.

Kierunek 3.1. Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości.

- ✓ pełne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego, ułatwianie dostępu do dóbr kultury, między innymi poprzez digitalizację zbiorów dziedzictwa kulturowego.

4.2.2 Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2015-2020

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2015 - 2020 została opracowana została w grudniu 2014 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2006 - 2014. Jest to najważniejszy dokument dotyczący gospodarki turystycznej w regionie.

W Strategii wymieniono i opisano walory turystyczne województwa świętokrzyskiego. W analizie walorów turystycznych regionu, zwrócono szczególną uwagę na walory antropogeniczne, będące efektem działalności człowieka. Dbalność o zabytki w województwie, sprawiła, że obiekty zostały oddane szczególnej ochronie prawnej i obecnie region może się poszczycić zabytkami, muzeami, instytucjami kultury i sztuki, które składają się na unikatową ofertę turystyczną w skali krajowej i europejskiej. Najwięcej zabytków nieruchomych na terenie województwa to obiekty sakralne, mieszkalne i zabytkowe obszary zieleni. Najmniej zabytków można wyróżnić w kategorii zamków i budowli obronnych. Istotną działalność promującą dziedzictwo kulturowe województwo prowadzą muzea.

4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego

Kolejnym istotnym dokumentem, który będzie miał wpływ na niniejszy program to obowiązujący *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego*. Został przyjęty uchwałą nr XLVII/833/14 przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego dnia 22 września 2014 r.

Plan określa długofalowe cele i kierunki wojewódzkiej polityki przestrzennej przedstawia jednocześnie wizję zagospodarowania przestrzennego regionu świętokrzyskiego na najbliższe 25 - 30 lat.

W planie w rozdziale V. Uwarunkowania i problemy występujące w poszczególnych dziedzinach zagospodarowania przestrzennego, podrozdział 4. Dziedzictwo kulturowe, omówiono specyfikę kulturową regionu, główne uwarunkowania ochrony i zagospodarowania przestrzeni kulturowej, ochronę dziedzictwa kulturowego, główne problemy i obszary problemowe, uwarunkowania ochrony krajobrazu. Podkreślone zostało także znaczenie promowania dziedzictwa kulturowego przez turystykę oraz konieczność kompleksowego przebadania i rozpoznania całości dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego, łącznie z badaniami archeologicznymi.

4.2.4 Strategia Rozwoju Powiatu Koneckiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Powiatu Koneckiego do roku 2020 przyjęta została uchwałą nr XLIII/40/2014 przez Radę Powiatu w Końskich dnia 30 października 2014 r. Strategia Rozwoju Powiatu Koneckiego w ograniczonym stopniu zajmuje się zagadnieniami związanymi z ochroną i wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego. W części dokumentu omawiającej zasoby powiatu koneckiego zamieszczony został wykaz obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną, brak natomiast informacji o innych kategoriach i formach ochrony zabytków.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

5.1.1 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Smyków

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do kolejnych jego aktualizacji. Między innymi dlatego celowe jest dokonywanie oceny aktualności Studium co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Gminy, co zresztą wynika także z obowiązujących przepisów.

Zmiana „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Smyków” została przyjęta uchwałą Rady Gminy Smyków nr 231/XXVIII/2014 z dnia 04 września 2014 r.

W Studium wymieniono zabytki wpisane do rejestru zabytków oraz te, które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków oraz miejsca pamięci narodowej. W celu ochrony zabytkowego budownictwa ustalono zachowanie i ochronę dla obiektów kulturowych umieszczonych w gminnej ewidencji zabytków oraz sposób postępowania z tymi obiektami i z ich otoczeniem.

Dokument ten ujmuje cel strategiczny rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego gminy jako uzyskanie takiej struktury funkcjonalno-przestrzennej, która w harmonijny i zrównoważony sposób wykorzysta walory przyrodnicze i kulturowe oraz zasoby własne dla poprawy warunków życia mieszkańców oraz aktywizacji gospodarczej. Cel ten będzie realizowany m.in. poprzez:

- ✓ utrzymanie istniejącego systemu ochrony przyrody i krajobrazu,
- ✓ ochronę dziedzictwa kulturowego, służącą utrwalaniu tożsamości gminy i podniesieniu jej atrakcyjności turystycznej,
- ✓ wprowadzenie przyjętych zasad ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego w procesy zrównoważonego rozwoju społeczno gospodarczego gminy ze szczególnymi preferencjami dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, a także rozwoju turystyki,
- ✓ podjęcie działań dla stworzenia nowoczesnego centrum gminy ze sprawnym układem jego powiązań z poszczególnymi wsiami, gminami ościennymi i pobliskim ośrodkami miejskim,
- ✓ podnoszenie standardów i ładu w zagospodarowaniu przestrzennym gminy oraz harmonizację jej układu przestrzennego.

Na obszarze gminy wyodrębnione zostały tereny funkcjonalne, dla których ustalono podstawowe przeznaczenie oraz określono ogólne zasady i wskaźniki zagospodarowania. W dokumencie wyodrębniono m.in. tereny pod drogi, ścieżki rowerowe oraz tereny inwestycyjne pod rozwój OZE.

Studium ustala zasady ochrony obiektów zabytkowych, w tym stanowisk archeologicznych (rozdział 4.4.).

Kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego obszaru odbywać się powinno poprzez:

- ✓ utrzymanie regionalno - historycznej skali i struktury jednostek osadniczych,
- ✓ skupianie zabudowy na zasadzie dogęszczania istniejącej struktury jednostek osadniczych przy kontynuowaniu historycznego układu i charakteru,
- ✓ otaczanie wysoką zielenią obiektów dysharmonijnych,

- ✓ ograniczenie napowietrznych linii energetycznych i telekomunikacyjnych na rzecz sieci podziemnych w otoczeniu obiektów i zespołów zabytkowych,
- ✓ utrzymanie obiektów małej architektury współtworzących walory krajobrazu kulturowego.

Zagospodarowanie obszarów wpisanych do rejestru zabytków należy opracowywać we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a sprawowanie opieki nad zabytkiem oraz jego otoczeniem musi umożliwiać prowadzenie badań architektonicznych, konserwatorskich i restauratorskich.

W celu ochrony zabytkowego budownictwa ustala się zachowanie i ochronę, dla obiektów kulturowych umieszczonych w ewidencji zabytków oraz sposób postępowania z tymi obiektami i z ich otoczeniem. Rozbiórka budynku o wartościach kulturowych może być dokonana tylko w uzasadnionych przypadkach za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i po wykonaniu stosownej dokumentacji inwentaryzacyjnej.

Na terenie gminy Smyków występują stanowiska archeologiczne objęte strefą „archeologicznej ochrony biernej”. W strefach tych należy:

- ✓ Na etapie planowania, projektowania i wykonawstwa inwestycji związanych z pracami ziemnymi w strefach archeologicznej ochrony biernej, oznaczonych na rysunku planu, obowiązuje uzgadnianie wszelkiej działalności inwestycyjnej ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wszystkie nowo odkryte stanowiska muszą być nanoszone na mapę gminy i objęte ochroną; – Prace ziemne na obszarze archeologicznej strefy ochrony biernej należy objąć nadzorem lub wyprzedzającymi inwestycję badaniami ratowniczymi prowadzonymi na koszt inwestora,
- ✓ W trakcie prowadzenia prac ziemnych (nie tylko w strefie archeologicznej ochrony biernej, ale także na terenach upraw polowych, w lasach, przy budowie dróg, uzbrojenia komunalnego, realizacji obiektów kubaturowych itd.) przypadkowe odkrycia obiektów archeologicznych należy, zgodnie z obowiązującymi przepisami szczególnymi o ochronie dóbr kultury zabezpieczyć, a fakt ten zgłosić do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- ✓ W strefie obowiązuje zakaz dewastacji terenu poprzez wybiórkę piasku i analogiczne formy zmiany ukształtowania terenu; – Prace ziemne należy poprzedzić uzyskaniem pozwolenia w zakresie ochrony zabytków archeologicznych od Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na obszarze gminy znajdują się dwa miejsca pamięci narodowej, są to: pomnik ofiar egzekucji z 1940 r. w Królewcu oraz kwatera ofiar egzekucji z 1940 r. w Miedzierzy. Ustala się ich zachowanie i ochronę.

W Studium zaproponowano obiekty do objęcia ochroną - są to miejsca pamięci narodowej i pozostałości dawnych obiektów produkcyjnych:

- ✓ pomnik żołnierzy AK, 1944 w Trawnikach,
- ✓ krzyż modrzewiowy koło osady Leśnictwa Królewiec, miejsce rozstrzeliwań Polaków przez wojsko carskie podczas I wojny, były cmentarz wojenny w Adamowie,
- ✓ cmentarz leśny, miejsce egzekucji zbiorowej z 1940r., pomnik i krzyż w Smykowie,
- ✓ przedwojenna tablica pamiątkowa, poświęcona marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, umieszczona na frontonie budynku Urzędu Gminy w Smykowie,
- ✓ kaplica - grota i pomnik pomordowanych przez hitlerowców w Przyłogach,
- ✓ pozostałości historycznych kopalni rud żelaza, w rejonie Miedzierzy, Kawęczyna, Świnkowa, Cisownika, Wólki Smolanej, Salaty,
- ✓ pozostałości przemysłowych obiektów hydrotechnicznych, groble i czasze po historycznych stawach kuźniczych i hutniczych lub młynach w rejonie Królewca, Adamowa, Miedzierzy, Kawęczyna, Wólki Smolanej, Świnkowa,
- ✓ kapliczki, figury i krzyże, zwłaszcza z w. XIX do połowy XX w., w tym z inskrypcjami, przydrożne, przydomowe, śródpolne, we wszystkich sołectwach.

5.1.2 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (zwany również planem miejscowym) to dokument stanowiący podstawę planowania przestrzennego na terenie gminy. Zgodnie z art. 14 ust. 8 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jest aktem prawa miejscowego. Oznacza to,

że ustalenia planu są wiążące dla jednostek samorządu terytorialnego, jak również dla obywateli. Projekt planu miejscowego sporządza się przy udziale społeczeństwa, a po uchwaleniu przez radę gminy podlega on sprawdzeniu przez wojewodę w celu oceny zgodności jego zapisów z prawem. Ustalenia planu miejscowego nie mogą być sprzeczne z polityką przestrzenną określoną w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Smyków:

MPZP gminy Smyków, dla obszaru obejmującego część nieruchomości położonych w granicach obrębów Królewiec, Salata oraz Miedziera. Uchwała Nr 231/XXXV/2018 Rady Gminy Smyków z dnia 20 września 2018 r.

Ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej.

1. Na obszarze objętym planem przedmiotem ochrony archeologiczno-konserwatorskiej są stanowiska archeologiczne, wskazane na rysunku planu, zdefiniowane w art. 3 pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i objęte ochroną prawną na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy.

2. Wszelka działalność inwestycyjna prowadzona w obrębie stref, lub też podejmowanie prac ziemnych oraz działań zmierzających do zmiany dotychczasowego zagospodarowania gruntu w obrębie stref, powinny być podporządkowane przepisom ww ustawy, , m.in. w zakresie:

- wcześniejszych uzgodnień z wojewódzkim konserwatorem zabytków celem uzyskania wytycznych, opinii i uzgodnień konserwatorskich;
- przeprowadzenia badań archeologicznych oraz uzyskanie pozwolenia na badania wojewódzkiego konserwatora zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi.

3. W strefach obowiązuje zakaz przekształcenia bądź użytkowania terenu w sposób, który mógłby degradację wartości naukowej i kulturowej zabytków archeologicznych.

4. Przy wydawaniu wymaganej odrębnymi przepisami decyzji administracyjnej należy podać informację o obecności stref i związanych z nimi szczegółowych ustaleń konserwatorskich.

5. W granicach terenu objętego planem nie występują obiekty objęte ochroną konserwatorską na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 ww ustawy.

6. W granicach terenu objętego planem nie występują dobra kultury współczesnej wymagające szczególnej ochrony.

5.1.3 Strategia Rozwoju Gminy Smyków na lata 2015 - 2022

Strategia Rozwoju Gminy Smyków na lata 2015-2022 została uchwalona Uchwałą Nr 63/X/2015 z dnia 29 września 2015 r.

W Strategii sformowane zostały cele strategiczne, nakreślające kierunki zrównoważonego rozwoju Gminy.

Obszar 1: Infrastruktura społeczna.

Cel operacyjny 1 - Inwestycje w infrastrukturę sportową.

Cel operacyjny 2 - Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną.

Cel operacyjny 3 - Inwestycje w infrastrukturę kulturalną.

Cel operacyjny 4 - Inwestycje w infrastrukturę oświatową.

Cel operacyjny 5 - Inwestycje w infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną.

Cel operacyjny 6 - Inwestycje związane z rozwojem budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego.

Zadania dla obszaru 1, związane z dziedzictwem kulturowym Gminy Smyków:

- ✓ Budowa budynku świetlicy wiejskiej w Stanowiskach
- ✓ Budowa budynku świetlicy wiejskiej w Salacie (wraz z zakupem gruntu)
- ✓ Budowa budynku kulturalno-społecznego wraz z jednostanowiskowym garażem OSP, gabinetem lekarskim i rehabilitacją w Przyłogach wraz z wyposażeniem
- ✓ Pozyskanie gruntu pod budowę i budowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Adamów wraz z wyposażeniem.
- ✓ Modernizacja i doposażenie świetlicy środowiskowej w Miedzierzy
- ✓ Doposażenie świetlicy wiejskiej w Smykowie
- ✓ Doposażenie świetlicy wiejskiej w Królewcu

- ✓ Utworzenie świetlicy szkolnej w budynku Zespołu Szkół w Miedzierzy poprzez remont lokalu i jego wyposażenie,
- ✓ Opracowanie Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla miejscowości Królewiec Poprzeczny.

Obszar 2: Inwestycje drogowe.

Cel operacyjny 1 - Poprawa jakości dróg gminnych i dojazdowych do pól na terenie Gminy Smyków.

Cel operacyjny 2 - Poprawa jakości dróg powiatowych na terenie Gminy Smyków wraz z ich infrastrukturą towarzyszącą (m.in. chodniki, oświetlenie).

Obszar 3: Ochrona środowiska.

Cel operacyjny 1 - Inwestycje w studnie głębinowe.

Cel operacyjny 2 - Poprawa dostępu mieszkańców Gminy Smyków do systemów oczyszczających ścieki komunalne.

Cel operacyjny 3 - Zwiększenie jakości realizacji usług komunalnych.

Cel operacyjny 4 - Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych poprzez doposażenie jednostek OSP.

Cel operacyjny 5 - OZE i EWE.

Obszar 4: Społeczny

Cel operacyjny 1 - Zwiększenia liczby działań na rzecz młodzieży do 25 roku życia.

Cel operacyjny 2 - Zwiększenie liczby inicjatyw na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem oraz rynku pracy.

Cel operacyjny 3 - Zwiększenie form pomocy dla osób z problemami alkoholowymi i/lub nadużywającym przemocy w rodzinie.

Cel operacyjny 4 - Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym w zakresie gospodarki odpadami.

Cel operacyjny 5 - Efektywna informacja i promocja Gminy.

Cel operacyjny 6 - Współpraca i wsparcie organizacji pozarządowych.

Cel operacyjny 7 - Zwiększenie liczby działań kulturalnych na terenie Gminy.

5.1.4 Program Rewitalizacji Gminy Smyków na lata 2016-2023

Program Rewitalizacji dla Gminy Smyków na lata 2016-2023 ma charakter zintegrowany, wieloaspektowy i stanowi spójny dokument strategiczny mający na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego najbardziej zdegradowane obszary miejscowości Smyków poprzez przedsięwzięcia kompleksowe (uwzględniające aspekt społeczny, gospodarczy, przestrzenny, środowiskowy i kulturowy), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany.

Realizacja programu ma umożliwić tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej, w tym mających za zadanie podniesienie kwalifikacji mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem działań obejmujących:

- poprawę estetyki przestrzeni wiejskiej,
- porządkowanie przestrzeni publicznej poprzez odpowiednie zabudowywanie pustych terenów w harmonii z otoczeniem,
- rewaloryzację obiektów infrastruktury społecznej oraz budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym,
- dostosowywania infrastruktury użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych uwzględnionych w Programie Rewitalizacji, związanych z dziedzictwem kulturowym Gminy Smyków:

- ✓ Organizacja różnego rodzaju imprez (kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych, itp.) na obszarze rewitalizacji nr 3 - miejscowość Miedzierza.

Zadania, m.in.:

- organizacja festynów rodzinnych np. Jagódka.
- organizacja imprez kulturalno-rozrywkowych promujących miejscowość Miedzierza i gminę Smyków.
- imprezy okolicznościowe i wydarzenie organizowane przez Zespół Szkół w Miedzierzy.
- imprezy okolicznościowe i wydarzenie organizowane przez świetlicę wiejską w Miedzierzy.
- inne imprezy i wydarzenia realizowane na terenie miejscowości Miedzierza.
- ✓ Renowacja zabytkowego Kościoła w Miedzierzy.
- ✓ Wspieranie organizacji pozarządowych.
- ✓ Zachowanie dziedzictwa kulturowego na terenie sołectwa Smyków, miejscowości Królewiec i Miedzierza. Przedsięwzięcie obejmuje restaurację i dbanie o występujące na terenie sołectwa miejsca pamięci, kapliczki, krzyże i figury przydrożne.

5.2 Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Smyków

5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Smyków położona jest w południowej części powiatu koneckiego i północno - zachodniej części województwa świętokrzyskiego. Od północy graniczy z gminą Końskie, od wschodu z gminą Stąporków, od zachodu z gminą Radoszyce, a od południa z gminą Mniów. Położona jest przy drodze krajowej nr 74 relacji Kielce - Sulejów - Łódź, w odległości 30 km od Kielc i 15 km od Końskich.

Gmina Smyków w obecnych granicach administracyjnych funkcjonuje od 1 kwietnia 1992 r., zajmując powierzchnię 62 km². Położona jest na "Płaskowyżu Suchedniowskim" zbudowanym głównie z piaskowców dolnotriasowych (głównie piaski i gliny). Charakterystycznymi formami rzeźby terenu są kopulaste pagóry, garby i stolwie, pomiędzy którymi występują kotliny. Dominuje tu rzeźba terenu falista i pagórkowata.

Gmina jest jednostką administracyjną o charakterze rolniczym. Użytki rolne stanowią 47% całkowitej powierzchni, lasy i grunty leśne zajmują 48,5% powierzchni, 4,5% powierzchni gminy zajmują drogi, wody i inne. Dominującą część gruntów ornych zajmują zboża. Najlepsze gleby posiadają sołectwa: Przyłogi, Trawniki, Salata i Stanowiska, a najsłabsze sołectwo Wólka Smolana.

Gmina Smyków należy do grupy gmin małych, z dominującą funkcją drobno-obszarowego rolnictwa indywidualnego. Korzystnym elementem gminy jest jej usytuowanie na trasie drogi krajowej 74 Kielce - Sulejów - Łódź oraz bliskie sąsiedztwo z ośrodkami w Końskich i Stąporkowie, a także dobre powiązanie i stosunkowo niewielka odległość od Kielc.

Walory środowiska przyrodniczego w połączeniu z korzystnym tranzytowym położeniem gminy stanowią szansę rozwoju bazy turystycznej i rekreacyjnej gminy. Do najciekawszych miejsc turystyczno-wypoczynkowych należy pole namiotowe położone w Wólce Smolanej nad zalewem w Sielpi. Cały obszar gminy Smyków, ze względu na walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, włączony został w obręb Konecko - Łopuszniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

W strukturze krajobrazu ważną rolę odgrywają doliny głównych rzek wraz z przylegającymi kompleksami lasów oraz doliny boczne. Te lokalne korytarze i ciągi ekologiczne tworzą wzajemne powiązania z częścią suchedniowską i oblegorską Parku Krajobrazowego oraz dolina Czarnej Koneckiej wraz z rozległymi kompleksami lasów koneckich. Tworzą krajowy korytarz ekologiczny, łączący się z doliną rzeki Pilicy.

Cały obszar gminy położony jest w zlewni rzeki Czarnej Koneckiej (prawobrzeżny dopływ Pilicy). Odwadnia ona zalesioną część gminy oraz rejon wsi Cisownik. Szeroka dolina rzeki oraz

Ryc. 1. Położenie Gminy Smyków w powiecie koneckim.

doliny jej bezimiennych dopływów tworzą w centralnej części terenu gminy, rozległe obszary podmokłe, bagienne oraz torfowiskowe. Przez gminę Smyków przepływają dwie rzeki: Czarna Taraska, która początek swój bierze na gruntach Lasów Państwowych w pobliżu Mniowa, a w Sielpi wpada do zalewu. Rzeką Kozówka, bierze początek w obrębie wsi Symków również na gruntach lasów Państwowych Nadleśnictwa Ruda Maleniecka i wpada do rzeki Plebanka.

5.2.2 Zarys historii obszaru

Gmina Miedziera pierwotnie z siedzibą w Królewcu, a od 1880 r. w Smykowie, powstała na mocy ukazu carskiego z 31 grudnia 1866 r. Należała do jednej z większych gmin powiatu koneckiego. W 1955 r. nastąpiła likwidacja gminy Miedzierz z siedzibą w Smykowie, a w to miejsce utworzono gromadę. Powstała Gromadzka Rada Narodowa w Smykowie. W 1966 r. ustalone zostały nazwy urzędowe miejscowości i obiektów fizjograficznych terenu gromady Smyków. W 1976 r. nastąpiła likwidacja Gminy Smyków, a obszar jej został podzielony pomiędzy gminy Mniów, Radoszyce i Stąporków. Z dniem 1 kwietnia 1992 r. ponownie powołano Gminę Smyków. W jej skład wchodziło wówczas 10 sołectw (18 miejscowości). W następnych latach dołączone zostały miejscowości: Kozów, Salata i Muszczarz.

Nazwy miejscowości, wsi i sołectw są istotnymi elementami lokalnego dziedzictwa kulturowego, niekiedy sięgającymi do wczesnego średniowiecza, niekiedy zaś do czasów niezbyt odległych - okresu inicjatyw osadniczych. Nazwy te nierzadko są jedynymi świadkami zanikłych krajobrazów, zawodów, obiektów. I tak :

- ✓ Adamów - stara nazwa dzierżawcza od imienia Adam /Kuznica Adamowska, notowana już w 1574 r.
- ✓ Cisownik - nazwa topograficzna, związana z miejscową florą - zagajnik cisowy /nazwa notowana już w 1791 r./.
- ✓ Królewiec - nazwa dzierżawcza od słowa król lub staropolskiego krol. Królewiec należał do dóbr królewskich jako folwark. A Królewiec Poprzeczny - nazwa złożona. Człon Poprzeczny wyróżnia topograficznie kierunek usytuowania względem osady głównej.
- ✓ Piaski Królewieckie - nazwa mówiąca o rodzaju podłoża, glebie.
- ✓ Zastawie - nazwa sytuacyjna, określająca położenie osady względem naturalnego obiektu w terenie.
- ✓ Kozów - nazwa wieloznaczna, topograficzna, związana z florą i fauną (od koza, sarna, ptak, szyszka, chojak), notowana już w 1791 r. jako Kosow.
- ✓ Matyniów - nazwa dzierżawcza od nazwiska Matynia, notowana już w 1885 r.
- ✓ Świnków - nazwa dzierżawcza od staropolskiej nazwy osobowej i nazwy herbowej Świnka lub nazwy osobowej Świnko.
- ✓ Miedziera - nazwa związana z eksploatacją i przetwórstwem zasobów naturalnych rudy miedzi, notowana już w 1508 r. jako Myedzeza.
- ✓ Przyłogi - nazwa mówiąca o uprawie roli. Przyłóg to ugór, niwa podorana.
- ✓ Muszczarz - nazwa osobowa od nazwiska Muszczarz, czyli staropolski Muskata.
- ✓ Salata - nazwa osobowa od nazwiska pierwszego osadnika, właściciela kuźnicy.
- ✓ Smyków - stara nazwa dzierżawcza od staropolskiej nazwy osobowej Smyk, notowana już w 1364 r. jako Smyków.
- ✓ Stanowiska - nazwa informująca o formach i metodach osadniczych; od staropolskiego słowa stan (namiot, szałas), notowana już w 1412 r.
- ✓ Trawniki - nazwa związana z miejscową szatą roślinną, notowana już w 1892 r.
- ✓ Kawęczyn - nazwa dzierżawcza od nazwy osobowej Kowięta.
- ✓ Wólka Smolana - nazwa złożona, mieszana, informująca o formach i metodach osadniczych. Człon Wola lub Wólka wiąże się z nowozakładanymi osadami zwolnionymi na określony czas z opłat. Nazwa związana z eksploatacją i przetwarzaniem bogactw naturalnych. Człon Smolana ma związek z produkcją smoły, notowana jest już w 1895 r.

5.2.3 Krajobraz kulturowy gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością

człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką.

Gmina Smyków zaliczana jest w klasyfikacji wojewódzkiej do obszarów o małym nasyceniu zabytkami ogółem oraz o bardzo małym nasyceniu zabytkami nieruchomymi. Tym niemniej obszar gminy posiada udokumentowaną przeszłość historyczną oraz dość dużą wartość kulturową. Środowisko kulturowe stanowią tu zabytki kultury technicznej jako pozostałość Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego, zespoły obiektów i obiekty zabytkowe, miejsca pamięci narodowej oraz krajobraz kulturowy.

Dla krajobrazu gminy Smyków szczególnie charakterystyczna jest rozciągająca się z pld. - wsch. na pñ. - zach. dolina rz. Czarnej Taraski otoczona pasmami wzniesień pokrytych lasami. Na niezalesionych fragmentach wzgórz, w rejonie Stanowisk, Przyłogów, Cisownika czy Pokoradza i Smykowa jest kilka atrakcyjnych miejsc widokowych, mogących służyć jako atrakcja turystyczna.

Architektura sakralna

Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Miedzierzy.

Fot. 1. Miedzierza. Kościół p.w. Matki Bożej Częstochowskiej (fot. autor).

Kościół zbudowany z inicjatywy ks. Jana Kwietnia w latach 1907-13 wg projektu arch. Jarosława Wojciechowskiego. Zastąpił starszą, drewnianą świątynię z początku XVII w., która stała obok nowego kościoła do lat 50-tych XX w. Został on przewieziony w 1957 r. do miejscowości Radkowiec w gm. Pawłów. Do wnętrza nowego kościoła przeniesiono wyposażenie z drewnianego, XVII-wiecznego kościoła.

Kościół murowany, trójnawowy, na planie prostokąta. W stylu neomańskim z barokowym wyposażeniem. Nawa główna oraz nawy boczne pięcioprzęsłowe. Pomiędzy nawą główną a nawami bocznymi - rzędy kolumn międzynawowych. Na

przedłużeniu nawy głównej osiowo dobudowane prezbiterium o szerokości jak nawa, zakończone trójboczną absydą. Pomiędzy prezbiterium a nawą główną - łuk tęczowy zwieńczony półkoliście. Nad prezbiterium sklepienie krzyżowe. Okna duże, prostokątne, zwieńczone półkoliście, z witrażami. W osi poprzecznej do prezbiterium przylega zakrystia od strony pñ. oraz skarbiec (pomieszczenie magazynowe) od strony pld. Drzwi zewnętrzne metalowe z okuciami, osadzone w otworach prostokątnych, zwieńczonych półkoliście. Wejście główne na osi podłużnej, ujęte w kamienny, trójskokowy, arkadowy portal z dwoma parami kolumn i archiwoltami ukształtowanymi z kamienia. Nad kruchtą chór muzyczny z prospektem organów. Fasada zakończona dwiema symetrycznie umieszczonymi, okrągłymi, w górnej partii ośmiobocznymi wieżami. Dach nad korpusem nawowym - wysoki, dwuspadowy, nad prezbiterium - symetryczny, dwuspadowy, nad zakrystią i skarbcem -

jednospadowy. Więźba dachowa drewniana. Pokrycie dachów - blachą. Detal architektoniczny na elewacjach - kamienny⁷.

Do zabytków sakralnych zaliczyć można również:

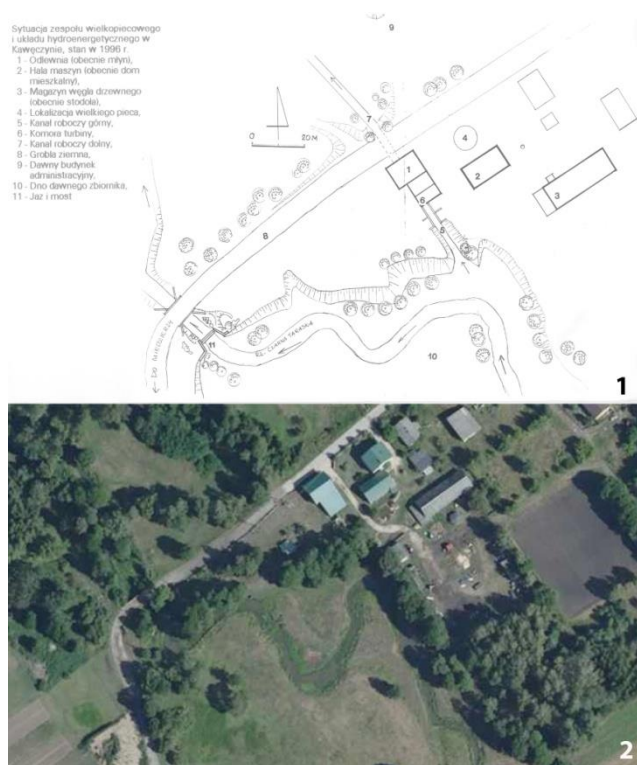
Kapliczki i krzyże przydrożne. Pochodzą one głównie z XIX i 1 połowy XX w. Są to obiekty drewniane, kamienne, metalowe lub mieszane. Kapliczki występują w formie wolnostojącej, najczęściej słupowej, nadrzewnej lub wbudowanej w elewację domu. Większość postumentów figur i krzyży posiada inskrypcje wotywnie i datowanie. Tradycja powoduje zastępowanie najstarszych, spróchniałych krzyży i kapliczek drewnianych nowymi - z metalu, kamienia lub betonu.

Cmentarze. Na terenie gminy występuje cmentarz przykościelny i cmentarz parafialny w Miedzierzy oraz cmentarz epidemiczny w Miedzierzy - Rozgół. Cmentarz parafialny (rejestr zabytków nr A-499 z 25.06.1992 r.) pochodzi z 2 poł. XIX w., usytuowany jest po zach. stronie wsi na skraju zabudowy, przy drodze, ok. 300 m na zach. od kościoła parafialnego⁸. Natomiast cmentarz epidemiczny (rejestr zabytków nr A-500 z 27.08.1992 r.) powstał w 3 ćw. XIX w. Usytuowany jest w lesie, ok. 400 m na zach. od szosy, na planie niemal kwadratowym, otoczony murem ze skośnym narożnikiem. Obecnie słabo widoczny w terenie, mocno zarośnięty, z zachowanym tylko jednym nagrobkiem - Stanisława Kowalskiego z 1866 r.⁹

Architektura przemysłowa

Przykładem architektury przemysłowej są pozostałości zakładu wielkopiecowego w miejscowości Kawęczyn - Miedzierza. Składał się on z układu hydroenergetycznego (obecnie zachowany w stanie zróżnicowanym), wielkiego pieca (nie istnieje) oraz z budynku dawnej odlewni (obecnie młyn - nieużytkowany), dawnej hali maszyn (obecnie dom mieszkalny), magazynu węgla drzewnego (obecnie stodoła) oraz budynku administracyjnego (obecnie szkoła).

Pierwsza wzmianki o kuźnicy nad czarną Taraską pochodzi z 1662 r. W 1779 r. zbudował tu wielki piec żupnik krakowski Wojciech Kluszewski. W latach 1782-1785 dobra te należące do klucza Ruda Maleniecka kupił kasztelan łukowski, Jacek Jezierski. Właściciel zbudował nową drogę łączącą Kawęczyn z zakładem w Maleńcu. Rudę wydobywano na miejscu: koło Miedzierzy, Świnkowa i Kawęczyna. Produkowano sztaby i inne półfabrykaty oraz naczynia i narzędzia gospodarcze, a także kosy powstańcze (1794 r.). Po utworzeniu Królestwa Kongresowego fabrykę w Miedzierzy - Kawęczynie nabył wraz z dobrami, kapitan napoleoński Tadeusz Bocheński. Wykonano wówczas modernizację zakładu. W 1839 r. ukończono budowę nowego wielkiego pieca w Kawęczynie wg projektu Jacka Lipskiego. Na początku lat 50-

Fot. 2. Kawęczyn - Miedzierza. Pozostałości zakładu wielkopiecowego. 1) Sytuacja zespołu wielkopiecowego i układu hydroenergetycznego, stan na 1996 r. (podkład: Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa. Kawęczyn-Miedzierza. Zakład wielkopiecowy. Archiwum WUOZ w Kielcach); 2. Sytuacja zespołu wielkopiecowego i układu hydroenergetycznego, stan obecny (podkład: www.geoportal.gov.pl).

⁷ Karta Ewidencyjna Zabytku Nieruchomego. Miedzierza. Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej. Archiwum WUOZ w Kielcach.

⁸ Karta cmentarza. Miedzierza. Cmentarz parafialny. Archiwum WUOZ w Kielcach.

⁹ Karta cmentarza. Miedzierza - Rozgół. Cmentarz zakaźny. Archiwum WUOZ w Kielcach.

tych XIX w. mimo kryzysu gospodarczego produkcja w Miedzierzy nie spadała - był to jeden z największych ośrodków hutnictwa prywatnego. Następcy T. Bocheńskiego (jego dwaj synowie i zięć) wprowadzili liczne unowocześnienia. Niestety konkurencja nowszych technologii (w oparciu o koks) i rozwój odlewnictwa w Końskich po zbudowaniu tam w 1885 r. kolei, położyła kres działalności zakładu. W 1893 r. wygaszono wielki piec, a w 1904 r. rozebrano go. Dobra Rudy Malenieckiej kupił Felicjan Jankowski, a następnie Jan Warchoł. Urządził on tutaj ok. 1914 r. prowizoryczny młyn wiejski. W 1923 r. przebudowano dawną halę produkcyjną na mieszkanie, uporządkowano plac usuwając rumowisko po dawnej fabryce. Młyn został powiększony i unowocześniony. W 1955 r. młyn upaństwowiono¹⁰.

Do zabytków przemysłu można zaliczyć również pozostałości szybów górniczych w lasach otaczających gminę oraz kamieniołomy, eksploatowane już w XIX w.

Pozostałe zabytki

Do pozostałych zabytków występujących na terenie gminy Smyków zalicza się tradycyjne budynki drewniane, mieszkalne i gospodarcze z pierwszych dziesięcioleci XX w.

Na obszarze gminy znajdują się także liczne miejsca pamięci narodowej (tablice pamiątkowe, pomniki, cmentarze. Do najważniejszych należą:

- ✓ Pomnik pamięci pacyfikacji wsi Królewiec i Adamów (usytuowany w Królewcu). Tablica ofiar pacyfikacji w 1940 r. znajduje się przy głównym wejściu do Szkoły Podstawowej w Królewcu.
- ✓ Smyków. Pomnik ofiar egzekucji z 1940 r.
- ✓ Miedzierza - cmentarz katolicki - mogiły ofiary wojny 1942 - 1944 r.
- ✓ Trawniki. Pomnik żołnierzy AK 1944 r.
- ✓ Smyków - cmentarz leśny - miejsce egzekucji zbiorowej. W części frontowej cmentarny pomnik z wizerunkiem ukrzyżowanego Chrystusa, poniżej rzeźba orła.
- ✓ Pokoradz - cmentarz epidemiczny. W 1866 r. w okolicach Miedzierzy panowała cholera. Z tego okresu pochodzi śródleśny cmentarz grzebalny na terenie lasów wsi Pokoradz. Ilość zmarłych na tę zakaźną chorobę i pogrzebanych w lesie na cmentarzysku nie jest znana. Nie są widoczne nagrobki ziemne.
- ✓ Kozów - mogiła ziemna żołnierza z Wehrmachtu z 1945 r. Grób żołnierski znajduje się na terenie Nadleśnictwa Ruda Maleniecka, Obręb Radoszyce.
- ✓ Krzyż modrzewiowy, stojący przy drodze prowadzącej do leśniczówki Leśnictwa Królewiec, upamiętniający miejsce nieistniejącego obecnie wojennego cmentarza, na którym w okresie I wojny światowej wojska carskie rozstrzeliwały Polaków. Ilość ofiar rozstrzelanych w miejscu upamiętnionym krzyżem nie jest znana.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

¹⁰ Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa. Kawęczyn-Miedzierza. Zakład wielkopiecowy. Archiwum WUOZ w Kielcach.

Na obszarze gminy Smyków funkcjonują dwie z wyżej wymienionych form ochrony zabytków, wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

5.3.1 Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Smyków znajdują się dwa obiekty zabytkowe wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1). Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela 1. Zabytki nieruchomości gminy Smyków wpisane do rejestru zabytków¹¹.

Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
Miedzierza	Cmentarz parafialny	A-499 z 25.06.1992 r.
Miedzierza - Rozgół	Cmentarz epidemiczny	A-500 z 27.08.1992 r.

5.3.2 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Smyków nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

Konsekwencje objęcia formami ochrony na podstawie rejestru zabytków w oparciu o przepisy ustawy o ochronie zabytków:

Zgodnie z art. 5 ww. ustawy „Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury”.

Stosownie do art. 108 ww. ustawy za zniszczenie lub uszkodzenie zabytku grozi odpowiedzialność karna.

1. Kto niszczy lub uszkadza zabytek, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 polegające na zniszczeniu zabytku sąd orzeka na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków nawiązkę w wysokości do wartości zniszczonego zabytku.
4. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 polegające na uszkodzeniu zabytku sąd orzeka obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego, a jeśli obowiązek taki nie byłby wykonalny - nawiązkę na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w wysokości do wartości uszkodzenia zabytku.
5. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd może orzec na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków nawiązkę w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia.

¹¹ na podstawie danych WUOZ w Kielcach.

W stosunku do obiektów i obszarów ujętych w rejestrze zabytków nieruchomych województwa świętokrzyskiego, wszelkie działania dotyczące tych obiektów (w tym wewnątrz nich) oraz obszarów, wymagają bezwzględnego uzyskania pozwolenia Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach w trybie decyzji, stosownie do art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Pozwolenia wymagają:

- ✓ prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;
- ✓ wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- ✓ prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- ✓ prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- ✓ przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- ✓ dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- ✓ zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- ✓ umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic – reklamowych lub urządzeń reklamowych oraz napisów;
- ✓ podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni.

Zgodnie z art. 30 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „właściciel lub posiadacz zabytku nieruchomego bądź nieruchomości o cechach zabytku jest obowiązany udostępnić ten zabytek bądź nieruchomość wykonawcy badań w celu ich przeprowadzenia. W przypadku odmowy udostępnienia zabytku nieruchomego bądź nieruchomości, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję nakazującą właścicielowi lub posiadaczowi udostępnienie tego zabytku bądź nieruchomości, na czas niezbędny do przeprowadzenia badań, jednak nie dłuższy niż 3 miesiące od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna”.

Zgodnie z art. 39 ust 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane „w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Stosownie do art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - organ stanowiący gminy może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

5.3.3 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; - udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Prowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje, wymaga uzyskania pozwolenia Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach w trybie decyzji, stosownie do art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Jedną z podstawowych form ochrony ppoż. zabytków ruchomych jest ich wyposażenie w specjalistyczne urządzenia techniczne (np. systemy sygnalizacji pożaru, stałe czy półstałe instalacje gaśnicze, sieci hydrantowe). Szczególna rola przypada systemom sygnalizacji pożarowej, bowiem ich zadaniem jest wykrycie zagrożenia (pożaru) w jego wczesnej fazie. Dzięki temu możliwe jest szybkie podjęcie interwencji i zminimalizowanie strat.

Na terenie Gminy Smyków zabytki znajdujące się w Rejestrze zabytków ruchomych woj. świętokrzyskiego stanowią wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego w Miedzierzy - decyzja nr 236 B z dn. 14.04.2010 r. (przeniesione z rejestru woj. kieleckiego; decyzja z dn. 20.01.1973 r. - 134B oraz decyzja z dn. 28.11.1995 r. - 250B). Wpis do rejestru obejmuje 23 pozycje (26 obiektów datowanych od końca XVII w. do XX w.).

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się zabytki architektury sakralnej, rezydencjonalnej, folwarcznej, budownictwa mieszkaniowego i gospodarczego, zabytki techniki, dzieła budownictwa obronnego, ponadto historyczne układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytkowe cmentarze, parki lub ogrody i inne formy zieleni komponowanej, a także stanowiska archeologiczne. Podkreślenia wymaga, że gminna ewidencja zabytków stanowi podstawę do opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana. Aktualna ewidencja zabytków znajdujących się na terenie gminy Oksa została sporządzona w oparciu o wykaz zabytków nieruchomych wyznaczonych przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków oraz danych znajdujących się w Archiwum Zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kielcach.

Zabytki ujęte w ewidencji powinny być uwzględniane w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz objęte ochroną w planie zagospodarowania przestrzennego. Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886).

W stosunku do zabytków ujętych indywidualnie w ewidencji, wszelkie działania mogące prowadzić do zmiany wyglądu zabytku oraz jego stanu zachowania należy uzgadniać ze stanowiska konserwatorskiego, stosownie do art. 39 ust. 3 ustawy Prawo budowlane.

W stosunku do obszaru ujętego w gminnej ewidencji zabytków, wszelkie działania mogące potencjalnie wpłynąć na sposób zagospodarowania przestrzeni na wskazanym obszarze - w tym dotyczące zmian zewnętrznych przy obiektach współczesnych, nie zabytkowych, należy uzgadniać ze stanowiska konserwatorskiego, stosownie do art. 39 ust. 3 ustawy Prawo budowlane.

Podjęcie jakichkolwiek prac przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków podlega uzgodnieniom z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53 ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego.

Ponadto właściciele lub posiadacze obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków muszą zawiadamiać wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Gminna Ewidencja Zabytków gminy Smyków została sporządzona w 2020 r. Zawiera łącznie 41 obiektów (10 - zabytki nieruchome, 31 - stanowiska archeologiczne). Występują w niej obiekty wpisane są do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego oraz obiekty znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze).

Zestawienie obiektów nieruchomości w Gminnej Ewidencji Zabytków z terenu Gminy Smyków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Zabytki nieruchome w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Smyków.

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nr działki	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Adamów	zach. część wsi	Kapliczka	453	XIX w.	-
2	Kawęczyn-Miedziera	1	Pozostałości zakładu górniczo-metalurgicznego Budynek produkcyjny ob. budynek mieszkalny	430/3	2 poł. XIX w., rozb. ok. 1905 r., przebud. na młyn 1914 r., adaptowany na dom mieszkalny 1955 r.	-
3	Kawęczyn-Miedziera		Pozostałości zakładu górniczo-metalurgicznego Pozostałości układu wodnego			-
4	Kawęczyn-Miedziera	2	Nadleśnictwo, później Szkoła Podstawowa, ob. budynek mieszkalny	597	k. XIX w.	-
5	Miedziera		Kościół parafialny pw. MB Częstochowskiej w zespole kościoła	379/1	1907-1913 r.	-
6	Miedziera		Cmentarz przykościelny w zespole kościoła pw. MB Częstochowskiej	379/1	XVII w.	-
7	Miedziera	zach. część wsi	Cmentarz parafialny	326	2 ćw. XIX w.	A-499 z 25.06.1992 r.

8	Miedziera	48	Dom	745	ok. 1880 r.	-
9	Miedziera-Rozgół	na płaskiej działce, w lesie ok. 400 m na zach. od szosy.	Cmentarz epidemiczny	691, 692	3 ćw. XIX w.	A-500 z 27.08.1992 r.
10	Strażnica	naprzeciw nr 14	Kapliczka	177/6	XIX w.	-

5.5 Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach danego rejonu.

Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne - warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 ze zmianami) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Na terenie Gminy Smyków zidentyfikowanych jest 30 stanowisk archeologicznych. Zostały one zewidencjonowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP): 80-60, 80-61, 81-60, 81-61, 82-60, 82-61. Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy związane z kulturami epok kamienia są bardzo nieliczne, zaledwie trzy stanowiska na obszarze całej gminy. Są to ubogie znaleziska o trudnej do ustalenia przynależności kulturowej, datowane na paleolit schyłkowy oraz na pradzieje. Tylko jedno stanowisko (Miedziera 11) związane są z okresem wpływów rzymskich (k. przeworska). W większości występują stanowiska średniowieczne i nowożytnie (ślady osadnictwa, osady, huta szkła, ślad produkcji hutniczej, pole górnicze, wielki piec).

Zestawienie stanowisk archeologicznych w Gminnej Ewidencji Zabytków z terenu Gminy Smyków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Stanowiska archeologiczne w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Smyków.

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Kozów - Huta	81-60	1	26	huta szkła	okres nowożytny (XVII w.)
2	Kozów - Komorniki	81-60	2	27	ślad osadnictwa	okres nowożytny (XVI w.)
3	Matyniów	81-60	1	21	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	późne średniowiecze późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
4	Matyniów	81-60	2	22	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny (XVI w.)
5	Matyniów	81-60	3	23	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
6	Matyniów	81-60	4	24	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
7	Miedziera	81-60	1	4	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	okr. pradziejowy wczesne średniowiecze późne średniowiecze
8	Miedziera	81-60	2	5	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	paleolit schyłkowy okr. pradziejowy późne średniowiecze

9	Miedzierza	81-60	3	6	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
10	Miedzierza	81-60	4	7	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze okres nowożytny (XVI-XVII w.)
11	Miedzierza	81-60	5	8	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
12	Miedzierza	81-60	6	9	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
13	Miedzierza	81-60	7	10	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze okres nowożytny
14	Miedzierza	81-60	8	11	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	późne średniowiecze okres nowożytny (XVI w.)
15	Miedzierza	81-60	9	12	osada osada	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
16	Miedzierza	81-60	10	13	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
17	Miedzierza	81-60	11	14	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	okres wpływów rzymskich? późne średniowiecze okres nowożytny
18	Miedzierza	81-60	12	15	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny (XVI-XVII w.)
19	Miedzierza	81-60	13	16	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
20	Miedzierza	81-60	14	17	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
21	Miedzierza	81-60	15	18	osada	okres nowożytny (XVI-XVII w.)
22	Miedzierza	81-60	16	19	śląd osadnictwa	późne średniowiecze/okres nowożytny (XV-XVI w.)
23	Miedzierza - Pokoradz	81-60	17	20	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	późne średniowiecze okres nowożytny
24	Miedzierza	81-60	18	42	śląd produkcji hutniczej	okres nowożytny (XVIII-XIX w.?)
25	Miedzierza	81-60	19	43	śląd produkcji hutniczej	okres nowożytny (XVIII-XIX w.?)
26	Smyków	81-60	1	44	pole górnicze	okres nowożytny (k. XVIII-XIX w.?)
27	Stanowiska	81-60	1	25	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
28	Wólka Smolana	80-60	1	11	śląd osadnictwa	prahist.
29	Wólka Smolana - Kawęczyn	81-60	3	2	wielki piec	XVIII w. (1799 r.)
30	Wólka Smolana - Kawęczyn	81-60	4	3	śląd osadnictwa osada	późne średniowiecze/okres nowożytny okres nowożytny
31	Wólka Smolna	80-61	5	21	pole górnicze	XVIII-XIX w.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych:

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom z powodu intensyfikacji działalności przemysłowej, rolniczej i urbanistycznej.

Zgodnie z art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne będące w szczególności pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej, bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Zasięg stanowisk archeologicznych na mapach, wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych, winien być traktowany orientacyjnie, gdyż pozostałości osadnictwa mogą także wystąpić poza wytyczonymi ich granicami.

Najlepiej zachowane stanowiska występują na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz zalesionych.

Na terenie gminy Smyków największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje w zakresie budownictwa (głównie mieszkalnego i budynków inwentarskich), infrastruktury i zagospodarowania terenu oraz głęboka orka. Zagrożeniem mogą być także nielegalne eksploracje dokonywane przez samodzielnych poszukiwaczy.

Wymogi dotyczące zabytków archeologicznych wynikające z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Stosownie do art. 36 ust. 1 pkt 5 ww. ustawy **prowadzenie badań archeologicznych wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków** w trybie odrębnej decyzji.

Ponadto zgodnie z art. 31 ust. 1a ww. ustawy „osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować:

1) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo

2) roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego - jest obowiązana, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków”.

Zgodnie z art. 32. ust. 1 „Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta(..)”

Wójt jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie o odkrytym przedmiocie.

Równocześnie decyzją wojewódzkiego konserwatora zabytków, roboty mogą być wstrzymane na okres jednego miesiąca od dnia doręczenia decyzji, a przypadku gdy zostanie odkryty zabytek posiadający wyjątkową wartość, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o przedłużeniu okresu wstrzymania robót. Okres wstrzymania robót nie może być jednak dłuższy niż 6 miesięcy.

W świetle art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, **przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, jak również przedmioty będące zabytkami archeologicznymi, pozyskane w wyniku poszukiwań, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, stanowią własność Skarbu Państwa.**

Miejsce przechowywania zabytków archeologicznych odkrytych, przypadkowo znalezionych albo pozyskanych w wyniku badań archeologicznych bądź poszukiwań, określa wojewódzki konserwator zabytków, przekazując je, w drodze decyzji, w depozyt muzeum lub innej jednostce organizacyjnej, za jej zgodą.

Zgodnie z art. 109c ww. ustawy **za poszukiwanie bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, grozi odpowiedzialność karna.**

5.6 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Animatorem działań o charakterze kulturalnym w Gminie Smyków jest Urząd Gminy oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Smykowie. Obie te inwestycje organizują szereg imprez kulturalnych skierowanych zarówno do osób młodych jak i starszych/samotnych.

Na terenie gminy w miejscowości Adamów funkcjonuje Prywatne Muzeum Ludowe, które zostało powołane do życia w 2006 r. Muzeum prezentuje szereg wystaw związanych z życiem mieszkańców okolicznych wiosek. W Muzeum można zobaczyć stare urządzenia sprzęty użytku domowego, maszyny rolnicze, militaria, przyrządy związane z kowalstwem i tkactwem.

Animatorami działań kulturalnych są również sami mieszkańcy Gminy Smyków, którzy pod egidą Urzędu Gminy organizują spotkania oraz różnego rodzaju wydarzenia kulturalne (Dożynki, Dni Strażaka, festyny rodzinne, itp.). Doskonałym tego przykładem są mieszkańcy miejscowości Cisownik, którzy od lat organizują Dni Cisownika, na które co roku zapraszani są wszyscy obecni i dawni mieszkańcy miejscowości, gminy oraz osoby związane i zaprzyjaźnione z miejscowością.

Obecnie na terenie Gminy Smyków funkcjonuje kilka organizacji społecznych (pozarządowych i grup nieformalnych), m.in.:

- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Miedzierzy,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Królewcu,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Kozowie,
- ✓ Ochotnicza Straż Pożarna w Przyłogach,
- ✓ Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Smyków,
- ✓ Stowarzyszenie Krzewienie Kultury "Smykovia",
- ✓ Stowarzyszenie Wspólnota Smykowska.

5.7 Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

Najważniejsze znaczenie dla gminy Smyków mają zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego. Cenny jest również zasób zabytkowy znajdujący się w gminnej ewidencji zabytków.

Najważniejszymi zabytkami z terenu gminy Smyków są:

1. Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Miedzierzy. W skład zespołu wchodzi kościół neoromański wybudowany wg projektu Jarosława Wojciechowskiego w latach 1907-1913.

2. Pozostałości Zakładu Górniczo-Metalurgicznego w miejscowości Kawęczyn-Miedzierza. W skład zakładu wchodzi dawny budynek odlewni, murowany, z 2 poł. XIX w. użytkowany od 1914 r. jako młyn (obecnie użytkowany jako budynek gospodarczy), dawny budynek hali maszyn z 2 poł. XIX w., murowany, rozbudowany ok. 1905 r., przebudowany na młyn w 1914 r., adaptowany na dom mieszkalny w 1955 r., dawny magazyn (obecnie stodoła) oraz dawny budynek administracyjny, który do 1970 r. wykorzystywany był dla potrzeby leśnej, a do 1999 r. jako szkoła (obecnie budynek mieszkalny).

3. Cmentarz parafialny w Miedzierzy (rejestr zabytków nr A-499 z 25.06.1992 r.). Pochodzi z 2 ćw. XIX w., powstał wraz z murowanym ogrodzeniem. Uusytuowany jest na równinnej działce po

zach. stronie wsi na skraju zabudowy. Otoczony polami, od wsch. zabudową, ok. 300 m na zach. od kościoła parafialnego. Usytuowany przy drodze. Na planie wydłużonego prostokąta, otoczony murem. Układ swobodny z główną aleją po środku. Do ciekawym nagrobków należy:

- grób ks. Jana Kwietnia (1861-1933) - budowniczego nowego kościoła,
- grób Adolfa Grumerta (1823-1886) zawiadowcy kopalni w Kawęczynie,
- mogiła 3 górników poległych w kopalni Jan 10 lutego 1859 r.,
- kwatery i tablice pamiątkowe z nazwiskami mieszkańców Królewca i Adamowa zamordowanych w większości 7 maja 1940 r. w okolicy Miedzierzy i Skarżyska - łącznie 100 osób.

4. Cmentarz epidemiczny w Miedzierza - Rozgół (rejestr zabytków nr A-500 z 27.08.1992 r.). Pochodzi z 3 ćw. XIX w. Usytuowany na płaskiej działce, w lesie, ok. 400 m na zach. od szosy. Otoczony lasem sosnowym, dostępny drogą leśną. Widoczny z bezpośredniej bliskości. Na planie niemal kwadratowym, otoczony murem ze skośnym narożnikiem. Powierzchnia - 0,067 ha. Zachowany tylko jeden nagrobek - Stanisława Kowalskiego z 1866 r.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

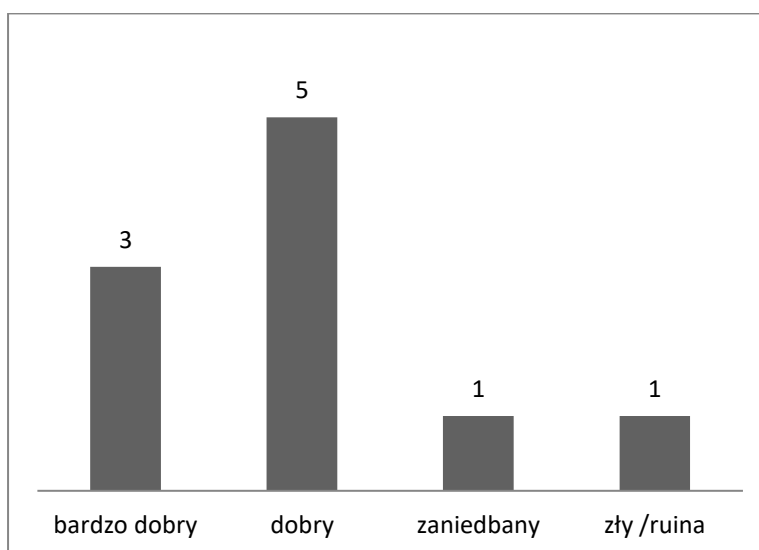
6.1 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy

Analizę stanu zachowania obiektów zabytkowych przeprowadzono w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków. Stan zachowania poszczególnych obiektów opiera się na ocenie zewnętrznych elementów bryły obiektów zabytkowych. Jako stan bardzo dobry przyjęto stan idealny estetycznie jak i konstrukcyjnie, będący najczęściej wynikiem niedawnego remontu, stan dobry w przyjętej ocenie odbiega od niego nieznacznie zaburzeniami estetyki elewacji, przy stanie zaniedbanym ta estetyka pozostawia wiele do życzenia, przy stanie złym oprócz braku estetyki widoczne jest naruszenie konstrukcji ścian i poszycia dachu, a w przypadku ruiny doszło do całkowitego lub częściowego zburzenia zabytku.

Zabytków nieruchomych występujących w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Smyków jest niewiele, zaledwie 10 (tabela nr 2). Prezentują one w większości dobry bądź bardzo dobry stan zachowania. Zaniedbany jest układ hydroenergetyczny w zespole wielkopieczowym w Kawęczynie - Miedzierzy. W terenie czytelny jest zarys zbiornika i kanałów. Zachowane elementy systemu to:

- zaporę ziemną (zniekształconą przez wysypisko żużla, zarośniętą zielenią),
- przyczółki i dno jazu częściowo zachowane,
- górny kanał roboczy - skarpy porośnięte roślinnością, w dolnej części zabezpieczony murem z kamienia łamanego w stanie dość dobrym - nie konserwowany od wielu lat, zastawki zniszczone,
- komora turbiny z bliźniaczą turbiną Francisa, nie użytkowana od wielu lat w stanie ogólnym złym,
- dolny kanał roboczy w części górnej sklepiony, niedostępny, prawdopodobnie zachowany w stanie dostatecznym, w części dolnej kanał otwarty, czytelny w terenie, zarośnięty roślinnością, zasypywany śmieciami.

W złym stanie jest także cmentarz epidemiczny wpisany do rejestru zabytków w Miedzierza - Rozgół. Otoczony jest lasem, dostępny jedynie drogą leśną. Mocno porośnięty roślinnością, widoczny z bezpośredniej bliskości. Zachowany jest tylko jeden nagrobek. Należy podjąć bieżące prace pielęgnacyjne na cmentarzu, m.in. oczyszczenie z samosiewów, naprawa muru ogrodzeniowego, odnowienie i zabezpieczenie zachowanego nagrobka, a także należałoby umieścić tablicę informacyjną przed cmentarzem.

Tabela 5. Stan zachowania obiektów na terenie Gminy Smyków.

6.2 Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania gminy Smyków w zakresie ochrony zabytków.

Mocne strony:

- Istnienie obiektów i zespołów obiektów o znacznych wartościach architektonicznych, historycznych, artystycznych oraz o cennych walorach krajobrazowych, m.in. zespół kościoła p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Miedzierzy, pozostałości zakładu górniczo - metalurgicznego w Kawęczyn-Miedzierza, cmentarz parafialny w Miedzierzy, cmentarz epidemiczny w Miedzierza - Rozgół.
- Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków w większości w dobrym lub bardzo dobrym stanie technicznym.
- Prężnie działające Stowarzyszenia.
- Bogate tradycje przemysłowe.
- Aktywnie działające: Urząd Gminy, Biblioteka Publiczna w Smykowie pełniąca również rolę Centrum Kultury, Prywatne Muzeum Ludowe w Adamowie, świetlice gminne.
- Organizacja wielu imprez gminnych np. patriotycznych.
- Bliska odległość do miasta powiatowego – Końskie i miasta wojewódzkiego - Kielce.
- Czyste powietrze sprzyjające rozwojowi agroturystyki.

Słabe strony:

- Niewystarczający stan środków finansowych na ochronę zabytków.
- Niepełne wykorzystanie potencjału turystyczno-rekreacyjnego gminy.
- Brak Gminnego Centrum Kultury i Informacji.
- Brak zintegrowanego programu w zakresie stymulowania rozwoju i promocji turystycznej gminy.
- Brak dostatecznych działań w celu stworzenia charakterystycznych produktów regionalnych.
- Niedostateczny poziom zagospodarowania obiektów turystycznych.
- Mała ilość szlaków turystycznych pieszych i rowerowych (jedynie dwa: pierwszy - czerwony szlak turystyczny łączący rezerwat Diabla Góra oraz miejscowość Łączna; drugi: czarny szlak rowerowy - Szlak Architektury Obronnej).

Szanse:

- Budowa/adaptacja obiektów mających na celu poprawienie rozwoju kulturalno - rekreacyjnego mieszkańców np. świetlic wiejskich/boisk sportowych.
- Nawiązanie stałej współpracy pomiędzy Stowarzyszeniami z terenu Gminy.
- Uwzględnienie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Możliwość korzystania z zewnętrznych środków finansowych na rzecz projektów rozwojowych Gminy, ze szczególnym uwzględnieniem funduszy Unii Europejskiej.
- Racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczo-turystycznych gminy.
- Korzystne warunki dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych.

Zagrożenia:

- Degradacja zabytków.
- Brak specjalistycznych opracowań mających na celu ochronę krajobrazu kulturowego przed degradacją.
- Rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych.
- Wysokie koszty zachowania odrestaurowanych zabytków, konieczność poniesienia dużych nakładów na rewitalizację obiektów zabytkowych.
- Niedostatek środków publicznych na rewitalizację.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety, kierunki działań i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Smyków na lata 2020-2023.

PRIORYTET I	
OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
Kierunki działań:	Zadania:
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	➤ Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy oraz dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy. ➤ Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków. ➤ Określenie zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, niebędącym własnością gminy. ➤ Intensyfikacja starań o uzyskanie zewnętrznych środków finansowania. ➤ Ochrona stanowisk archeologicznych (wskazanie lokalizacji w dokumentach planowania przestrzennego; prowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych po przeprowadzeniu nadzoru archeologicznego lub badań wykopaliskowych; zachowanie w przestrzeni wyodrębnionej formy stanowisk archeologicznych naziemnych z własną formą krajobrazową). ➤ Wspieranie działań i ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków. ➤ Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). ➤ Bieżące prace porządkowe na cmentarzach (w szczególności na cmentarzu epidemicznym w Miedziera - Rozgół).
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	➤ Sporządzenie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego dla całości gminy oraz uwzględnienie w nich obiektów zabytkowych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.
PRIORYTET II:	
BADANIA I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ	
Kierunki działań:	Zadania:
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych	➤ Przyjęcie przez Radę Gminy Programu Opieki nad Zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji. ➤ Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: ✓ przyjęcie zarządzeniem gminnej ewidencji zabytków, ✓ zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy, ✓ systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną, ✓ propozycje skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich,

	które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji, ✓ udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami, ✓ sporządzenie sprawozdanie z realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami (zgodnie z art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), ✓ zamieszczenie wykazu GEZ i Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na stronie internetowej Urzędu Gminy.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym i promocja walorów krajobrazowych gminy	➤ Udostępnianie informacji o zabytkach i działaniach promocyjnych na stronie internetowej Urzędu Gminy. ➤ Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości pozyskiwania środków na odnowę zabytków wpisanych do rejestru zabytków. ➤ Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizację zajęć na temat zabytków, ich roli oraz wartości z punktu widzenia historii i współczesności celem kształtowania regionalnej tożsamości kulturowej. ➤ Współorganizowanie wszelkiego rodzaju wystaw poświęconych historii oraz ochronie obiektów zabytkowych gminy. ➤ Organizowanie konkursów artystycznych poruszających tematykę zabytków. ➤ Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom, ludziom związanym z Gminą, itp. ➤ Promocja obiektów zabytkowych podczas uroczystości na terenie Gminy. ➤ Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy. ➤ Opracowanie internetowej Mapy Zabytków Gminy. ➤ Aktualizacja internetowej bazy danych o obiektach posiadających wartość zabytkową znajdujących się na terenie gminy. ➤ Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.
PRIORYTET III:	
ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ GMINY W OPARCIU O DZIEDZICTWO KULTUROWE I WARTOŚCI KRAJOBRAZOWE I PRZYRODNICZE	
Kierunki działań:	Zadania:
Tworzenie oferty turystycznej uwzględniającej walory kulturowe i przyrodnicze terenu	➤ Nawiązywanie współpracy z władzami powiatu i województwa w celu włączenia oferty turystycznej gminy w system o większym zasięgu. ➤ Udział w targach turystycznych.
Poprawa jakości infrastruktury służącej funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki i rekreacji	➤ Stworzenie korzystnych warunków dla działalności prywatnych inwestorów branży hotelarsko-gastronomicznej oraz turystycznej. ➤ Dbanie o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych. ➤ Iluminacja najcenniejszych zabytków. ➤ Wspieranie działalności gospodarstw agroturystycznych.

Wyznaczanie tras i szlaków turystycznych z uwzględnieniem najciekawszych obiektów zabytkowych gminy	➤ Utrzymanie istniejących ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych. ➤ Stworzenie nowych szlaków turystycznych pieszych, rowerowych konnych, tras i ścieżek dydaktycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego gminy.
Utworzenie systemu informacji turystycznej	➤ Stworzenie systemu informacji wizualnej w formie tablic informacyjnych dotyczących najważniejszych obiektów historycznych i przyrodniczych znajdujących się na terenie gminy. ➤ Opracowanie tablic informacyjnych dotyczących szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych i tras rowerowych wyznaczonych na terenie gminy. ➤ Opracowanie przewodnika turystycznego uwzględniającego krajobraz kulturowy i przyrodniczy gminy. ➤ Opracowanie folderów, informatorów i innych wydawnictw na temat dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację *Programu* jest Wójt gminy Smyków. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne - wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Gminy, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenia parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach;
- instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich (z uwagi na trwającą perspektywę finansowania na lata 2014-2020 konieczne jest bieżące śledzenie możliwości pozyskiwania środków na zachowanie dziedzictwa kulturowego);
- instrumenty kontrolne - aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji *Programu* oraz aktualizacja *Programu* związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania. Podmiotem koordynującym powyższe działania powinien być powołany przez Wójta zespół ds. monitoringu realizacji *Programu*, utworzony przy Urzędzie Gminy w Smykowie, w skład którego wchodziłyby również osoby z instytucji zewnętrznych;
- instrumenty koordynacji - realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumenty społeczne - działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji Gminnego Programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji;
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych, m.in. RPO, POIiS;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

Źródła krajowe

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 roku „W sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków” (Dz. U. z 2014 r. poz. 399 ze zm.) reguluje sprawy związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Wykaz działań, które mogą być finansowane określa art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- ✓ sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- ✓ przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- ✓ wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- ✓ opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- ✓ wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- ✓ sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- ✓ zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- ✓ stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- ✓ odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- ✓ odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- ✓ odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- ✓ modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- ✓ wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- ✓ uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- ✓ działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- ✓ zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- ✓ zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- ✓ zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,

- ✓ wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- ✓ stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący miasta, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

- Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady udzielania dotacji:

- ✓ dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ✓ dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50 % nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Środki Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Zasady udzielania dotacji określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wniosek należy złożyć do 28 lutego każdego roku, w którym ma być udzielona dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone lub do 30 czerwca, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Została ponadto opracowana Instrukcja w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków oraz udzielania i rozliczania dotacji celowej udzielanej przez ŚWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego.

- Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

- Środki Województwa Świętokrzyskiego.

Samorząd Województwa Świętokrzyskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa uchwała nr VII/121/11 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu samorządu województwa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Województwa Świętokrzyskiego.

- Środki Powiatu Kieleckiego.

Zasady udzielania dotacji określa uchwała Nr IV/13/2015 Rady Powiatu w Kielcach z dnia 16 lutego 2015 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na dofinansowanie prac

konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Z budżetu powiatu kieleckiego mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac lub robót budowlanych przy zabytku ruchomym i nieruchomym, jeżeli zabytek ten spełnia następujące kryteria:

- ✓ znajduje się stale na obszarze Powiatu Kieleckiego,
- ✓ posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe,
- ✓ jest wpisany do rejestru zabytków.

Wnioski o dotację należy składać do Zarządu Powiatu Kieleckiego (ul. Wrzosowa 44, 25-211 Kielce) w terminie do 31 sierpnia danego roku budżetowego.

- Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2016 poz. 446 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

- Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacja mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

- Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię ciepłą. Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły:

- wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych,
- wsparcie przedsięwzięć remontowych.

Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

- Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa została powołana przez Sejm RP ustawą z 2 lipca 1947 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa jest jedynym w Polsce organem państwowym inicjującym i koordynującym działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski. Do jej zadań należy między innymi:

- ✓ sprawowanie opieki nad miejscami walk i męczeństwa Polaków oraz upamiętnianie związanych z nimi faktów, wydarzeń i postaci;
- ✓ sprawowanie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi Polaków oraz cmentarzami wojennymi innych narodów na terenie Polski;

- ✓ inspirowanie oraz współdziałanie w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych, a także popularyzowanie miejsc, wydarzeń i postaci historycznych związanych z walkami i męczeństwem;
- ✓ ocena stanu, a także - w odniesieniu do zagranicy organizowanie i sprawowanie opieki nad miejscami i trwałymi obiektami polskiej pamięci narodowej, szczególnie nad cmentarzami i mogiłami wojennymi oraz cmentarzami ofiar systemów totalitarnych;
- ✓ sprawowanie funkcji opiniotwórczej i opiekuńczej nad muzeami - miejscami pamięci, utworzonymi na terenach byłych niemieckich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady.

Na stronie internetowej znajdują się wnioski między innymi na dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa na wykonanie prac remontowych na cmentarzach, kwaterach i mogiłach wojennych oraz wniosków o środki finansowe na wykonanie pomników, tablic pamiątkowych lub remonty już istniejących upamiętnień.

- Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej”

Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpieczniejsze” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 listopada 2006 r. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z podstawowych założeń programu jest przekonanie obywateli do nawiązania trwałego, stałego, naturalnego partnerstwa z Policją oraz innymi instytucjami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Szereg przedsięwzięć realizowanych w ramach programu wpisuje się w zadania poszczególnych jednostek i może być realizowana w ramach bieżącej działalności.

Na podstawie aktualnej wiedzy o stanie i poczuciu bezpieczeństwa określono obszary działania programu i kierunki aktywności zaangażowanych podmiotów:

- ✓ bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania,
- ✓ przemoc w rodzinie,
- ✓ bezpieczeństwo w szkole,
- ✓ bezpieczeństwo w środkach komunikacji publicznej,
- ✓ bezpieczeństwo w ruchu drogowym, - bezpieczeństwo w działalności gospodarczej,
- ✓ ochrona dziedzictwa narodowego.

W ramach obszaru Ochrona dziedzictwa narodowego określono następujący problem: systematyczne niszczenie dziedzictwa narodowego w całym kraju, zwłaszcza drewnianych zabytkowych kościołów, skutkujące utratą dóbr (kradzież, zniszczenie, zaginięcie, nielegalny wywóz, pożary), dla którego wyznaczono następujące zadania:

- ✓ podejmowanie międzyinstytucjonalnych skoordynowanych inicjatyw w celu ochrony zabytków, między innymi wspólne inspekcje i kontrole obiektów ze zgromadzonymi dobrami kultury, prowadzone przez przedstawicieli Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków, Policji i Państwowej Straży Pożarnej;
- ✓ upowszechnianie nowoczesnych technicznych środków zabezpieczeń (wraz z monitoringiem) zarówno na wypadek klęsk żywiołowych, jak i przestępczej działalności człowieka, np. kradzieży, dewastacji;
- ✓ kontynuowanie systemowej rejestracji zbiorów, wraz z dokumentacją fotograficzną i opisową, z uwzględnieniem znakowania obiektów ruchomych;
- ✓ przeprowadzanie szkoleń, wydawanie publikacji, współpraca z wyspecjalizowanymi strukturami resortu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, stowarzyszeniami, towarzystwami itd.;
- ✓ poprawa wymiany informacji o skradzionych i poszukiwanych zabytkach, w oparciu o przepis art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- ✓ stworzenie centralnego systemu informacji o wydanych pozwoleniach na wywóz zabytków za granicę;
- ✓ podjęcie działań nad stworzeniem w strukturach organów ścigania specjalistycznej komórki do zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom.

- Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

- Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

Źródła zagraniczne

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- ✓ obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- ✓ duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- ✓ wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

- Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji, co pozwoli na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. Zadaniem ustawy jest stworzenie skutecznych narzędzi, które pozwolą na sprawniejsze wyprowadzanie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

- Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program jest realizowany w latach 2014 - 2020 i zawiera

trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiły się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

- Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego jest celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli jej państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- ✓ rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- ✓ rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- ✓ pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- ✓ gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- ✓ wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- ✓ przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- ✓ zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- ✓ posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- ✓ działają na poziomie europejskim,
- ✓ nie są nastawione na zysk,
- ✓ mają siedzibą w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

- Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., a 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

- ✓ Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE 1 020 222 652 EUR. Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.
- ✓ Oś priorytetowa II. E-administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR. Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych.

- Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Jest to kolejny program finansowy, dotowany przez Unię Europejską, w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), z którego możliwe było i będzie finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. W jego projekcie zapisano między innymi, że w jego ramach przewidziane jest działanie 7.8. „Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich”, a w nim poddziałanie 7.8.2.1. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”. W ramach tego poddziałania mogą być wspierane następujące typy operacji:

- ✓ odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- ✓ zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- ✓ koszty zakupu, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- ✓ koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich;
- ✓ koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- ✓ koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

- Działania LEADER

Dodatkowo w środkach UE kierowanych do Polski przez EFRROW dofinansowania na inicjatywy związane z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych można szukać w ramach działania 7.15 LEADER (PROW), definiowanego jako podejście oddolne, mające na celu rozwój lokalny kierowany przez lokalną społeczność. LEADER może być realizowany na obszarach wiejskich, przez które rozumieć należy tereny całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców większej niż 20 000. Dla danego obszaru na terenach wiejskich, zamieszkanego przez minimum 30 000 lub maksimum 150 000 mieszkańców, powstać powinna tzw. Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) zawierająca wszelkie aspekty charakterystyczne dla danego terenu i zamieszkującej go ludności, które mogą przyczynić się do rozwoju gospodarczego, turystycznego, społecznego i kulturowego tego obszaru. LSR będzie realizowana na obszarze obejmującym przynajmniej dwie gminy, których tereny stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie, dla których utworzona zostanie tzw. Lokalna Grupa Działania (LGD). Podejście LEADER wskazuje konieczność osiągnięcia przez Lokalną Grupę.

Działania określonych celów szczegółowych, do których należą między innymi:

- ✓ wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ✓ rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych; - rozwój produktów lokalnych;

- ✓ zachowanie dziedzictwa lokalnego;
- ✓ rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

Operacje realizowane w ramach LSR powinny jednak wskazywać na wykorzystanie lokalnych zasobów, takich jak: surowce naturalne, miejscową infrastrukturę, lokalizację (położenia geograficzne), dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe, potencjał mieszkańców itp.

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020 opracowany został w grudniu 2014 r. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020 jest programem operacyjnym finansowanym zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa. Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na Program wynosi 1 364 543 593,00EUR, w tym 980 704 066,00EUR EFRR i 383 839 527,00EUR EFS.

Zakres RPOWŚ 2014 - 2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty.

W programie znalazło się 11 osi priorytetowych, w tym Oś priorytetowa 4. Dziedzictwo naturalne i kulturowe, w ramach której wyznaczono priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowej:

- ✓ Priorytet inwestycyjny 5b. wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.
- ✓ Priorytet inwestycyjny 6a. inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.
- ✓ Priorytet inwestycyjny 6b. inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.
- ✓ Priorytet inwestycyjny 6c. zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.
- ✓ Priorytet inwestycyjny 6d. ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

- Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Smyków;

2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Smyków;

Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobyków.

Wydatki, które poniosła Gmina Smyków w ostatnich latach na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego:

W latach 2016-2017 Gmina wykonała remont kwatery pomordowanych mieszkańców Królewca i Adamowa na cmentarzu w Miedzierzy (koszt 152 327,00 zł: z tego dofinansowanie: 35,000- Rada OPWiM i Biuro Wojewody 8 000 zł).

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j.: Dz. U. 2020 r. poz. 282, ze zm.).
- 2) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t. j.: Dz. U. 2009. 114. 946, ze zm.).
- 3) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j.: Dz. U. 2020 r. poz. 293, ze zm.).
- 4) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t. j.: Dz. U. 2019. 1886).
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t. j.: Dz. U. 2017. 1674).
- 6) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Smyków, Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego, Strategia Rozwoju Gminy Smyków, Program Rewitalizacji Gminy Smyków.
- 7) Materiały udostępnione w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Kielcach.
- 8) Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Smykowie.
- 9) K. Bielenin, Starożytne górnictwo i hutnictwo żelaza w Górach Świętokrzyskich, Kielce 1992.
- 10) F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa 1880-1885, tom. XI, s. 913.
- 11) www.nid.pl.
- 12) www.zabytek.pl.